

Προς μια Ενιαία Εκπαίδευση παλαιού τύπου στην Κύπρο;

Δρ Ιωάννης Σ. Χριστοδούλου, Διευθυντής MSc «**Εκπαίδευση, Ηγεσία και Διοίκηση**»

CIIM – Cyprus International Institute of Management

MSc
Εκπαίδευση, Ηγεσία
& Διοίκηση

Εκπαίδευση της μη διάκρισης

- Ευχαριστώ την Ανεξάρτητη Κίνηση Δασκάλων, και προσωπικά τον Πρόεδρό της, κ. Απόστολο Αποστολίδη, για την πρόσκληση να συμμετάσχω στην αποψινή Ημερίδα για τη σημαντική νομοθετική πρωτοβουλία της κυπριακής Πολιτείας, η οποία αφορά στη μετάβαση από την Ειδική στην Ενιαία Εκπαίδευση. Όσα θα πω αφορούν αποκλειστικά το κείμενο του σχετικού Νομοσχεδίου. Οι παρατηρήσεις μου θα είναι σχολαστικές, αλλά θεωρώ ουσιαστικές, αφού η επιτυχία του όλου εγχειρήματος θα κριθεί σε ορισμένες λεπτομέρειες, στις οποίες βρίσκεται, κατά την άποψή μου, η ουσία.
- Το δόγμα που επικρατεί στη σύγχρονη Εκπαίδευση επιτάσσει τη συμπερίληψη όλων των παιδιών στο ίδιο πλαίσιο εκπαίδευσης, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Από το 2006, ήδη, ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτισμικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO), όρισε τον άξονα στον οποίο έπρεπε να κινηθεί η Εκπαίδευση για όλους. Από τους στόχους της Εκπαίδευσης αυτής, επιλέγω ως χαρακτηριστικό τον έκτο, σε σύνολο έξι στόχων:

Improving all aspects of the quality of education, and ensuring excellence of all so that recognized and measurable learning outcomes are achieved by all, especially in literacy, numeracy, and essential life skills.

(Η προαγωγή όλων των πτυχών της ποιότητας στην εκπαίδευση και η διασφάλιση της αριστείας για όλους, ώστε αναγνωρίσιμα και μετρήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα να επιτυγχάνονται απ' όλους, ιδιαίτερα στον αλφαριθμητισμό, την αριθμητική και σε ουσιώδεις δεξιότητες ζωής.)

Το αίτημα για «ποιότητα»

- ▶ Το εγχείρημα της Εκπαίδευσης για όλους, όπως αναλύεται στο Μανιφέστο των 37 σελίδων της UNESCO το 2006, δεν υπάρχει περίπτωση να μπορεί να υλοποιηθεί, αν κύρια μέριμνα των εθνικών νομοθετών, οι οποίοι στοχεύουν στη θεσμική μετεξέλιξη της εθνικής εκπαίδευσης σε ενιαία, δεν είναι η αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών – ευκαιριών. Γι' αυτό, άλλωστε, η πρώτη, από τις 24, σύσταση της Υπηρεσίας Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων έχει ως εξής:

1^η Σύσταση

*Η νομοθεσία που διέπει τα συστήματα της ενιαίας εκπαίδευσης πρέπει να βασίζεται στη θεμελιώδη δέσμευση για τη διασφάλιση του δικαιώματος **κάθε μαθητή** σε ενταξιακές και δίκαιες εκπαιδευτικές ευκαιρίες.*

- ▶ Η σύσταση τονίζει ότι η νομοθεσία περί συστημάτων ενιαίας εκπαίδευσης πρέπει **να διασφαλίζει ότι παρέχονται σε όλους τους μαθητές κάθε ηλικίας ουσιώδεις, υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικές ευκαιρίες στην τοπική τους κοινότητα, παράλληλα με τους φίλους και συνομηλίκους τους. Αυτή η δέσμευση πρέπει να εκφράζεται με σαφήνεια από τη νομοθεσία.**
- Στον Περί Ενιαίας Εκπαίδευσης Νόμο του 2019 (το προσχέδιο νόμου, όχι το επεξηγηματικό σημείωμα), όμως, δεν απαντάται η λέξη «ποιότητα», η οποία θα σηματοδοτούσε τη δέσμευση που, σύμφωνα με τη διευκρίνιση της πρώτης σύστασης, θα έπρεπε να εκφράζεται με σαφήνεια στη νομοθεσία. Φυσικά, η εν λόγω σύσταση δεν κάνει άλλο από το να εκφράζει το πνεύμα της στοχοθεσίας της UNESCO, στο οποίο αναφέρθηκα στην αρχή.
- Αναφορά στην ποιότητα, βέβαια, γίνεται και στη δεύτερη σύσταση...

2^η Σύσταση

*Η νομοθεσία περί ενιαίας εκπαίδευσης πρέπει να βασίζεται σε μια προσέγγιση που έχει ως **επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα** και απαιτεί αναθεώρηση των υπηρεσιών με βάση την αρχή του **καθολικού σχεδιασμού**.*

- ▶ Το εκπαιδευτικό σύστημα στο σύνολο του πρέπει να είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να εγγυάται την **αυξημένη ποιότητα και ισότητα για όλους** τους μαθητές, και ότι όλοι οι μαθητές έχουν πρόσβαση στην απαραίτητη στήριξη για να μπορούν να αξιοποιούν πλήρως τις μαθησιακές και αναπτυξιακές τους δυνατότητες.
- ▶ Η ποιότητα, όπως περιγράφεται στη δεύτερη σύσταση, έχει σαφώς να κάνει **και με την παιδαγωγική μέριμνα, η οποία αναφέρεται στην τρίτη σύσταση.**

3^η Σύσταση

*Οι καθορισμοί των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες πρέπει να επικεντρώνονται σε **περιβαλλοντικούς ή κοινωνικούς παράγοντες (κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας)** και όχι στην τοποθέτηση ετικετών σε επιμέρους μαθητές.*

- Για πάρα πολλούς και διάφορους λόγους, αυτοί οι μαθητές χρειάζονται **επιπρόσθετη στήριξη** και **προσαρμοστικές παιδαγωγικές μεθόδους** για να μπορούν να συμμετέχουν και να ανταποκρίνονται στους μαθησιακούς στόχους. Οι λόγοι μπορεί να περιλαμβάνουν (αλλά δεν περιορίζονται) σε **μειονεκτήματα** σε υλικές, συμπεριφορικές, πνευματικές, συναισθηματικές και κοινωνικές συνθήκες.
- Στο προσχέδιο Νόμου, όμως, (όχι στο επεξηγηματικό σημείωμα) η λέξη «παιδαγωγική» δεν αναφέρεται... Ως εκ τούτου, η διατύπωση που αφορά στη συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία που θα υφίστανται, είναι γενικόλογη, ενώ η αντίστοιχη στις συστάσεις πολύ συγκεκριμένη. Ας κάνουμε τη σύγκριση με βάση την 8^η σύσταση...

8η Σύσταση

Η νομοθεσία πρέπει να τονίζει και να ενθαρρύνει τον ενεργό ρόλο και τη συμμετοχή των μαθητών και των οικογενειών.

- Με βάση την αρχή της συμμετοχικότητας, πρέπει να ζητούνται τακτικά οι απόψεις των μαθητών αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο υλοποιούνται τα εκπαιδευτικά προγράμματα και το βαθμό στον οποίο αντιμετωπίζονται οι ανάγκες τους. Ο σκοπός είναι τα προγράμματα να τυχάνουν συνεχούς προσαρμογής για να υπηρετούν καλύτερα τα συμφέροντα των μαθητών.

Στο προσχέδιο όμως, πάλι, δεν απηχείται το πνεύμα της σύστασης:

- **17.** Οι διαδικασίες της αξιολόγησης και εκπαίδευσης που προβλέπονται από τον παρόντα Νόμο θα πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού να ενημερώνεται και να εκφράζει την άποψή του σε όλα τα θέματα που το αφορούν.

Το ίδιο ισχύει και για το πνεύμα με το οποίο το νομοσχέδιο αναφέρεται στη συμμετοχή των γονέων: Οι οικογένειες πρέπει να συμμετέχουν ως ίσοι εταίροι σε όλες τις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Οι απόψεις τους θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν λαμβάνονται αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά τους, σε ισορροπία με τα ‘καλύτερα συμφέροντα των παιδιών’.

Δικαιώματα των γονέων, σύμφωνα με το νομοσχέδιο

- ▶ (α) δικαίωμα **ενημέρωσης** αναφορικά με την επικείμενη αξιολόγηση του παιδιού τους·
- ▶ (β) δικαίωμα **να προβαίνει** σε παραστάσεις και **να προσκομίζει** στοιχεία και εισηγήσεις σχετικά με την αξιολόγηση και το πρόγραμμα εκπαίδευσης του παιδιού τους·
- ▶ (γ) δικαίωμα **ενημέρωσης** αναφορικά με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του παιδιού τους·
- ▶ (δ) δικαίωμα **ένστασης κατά αποφάσεων** των Ομάδων Αξιολόγησης και Στήριξης στο Δευτεροβάθμιο Σώμα Εξέτασης Ενστάσεων·
- ▶ (ε) δικαίωμα πρόσβασης σε όλα τα **δεδομένα, πληροφορίες,** και αξιολογήσεις που αφορούν το παιδί τους.

Δε γίνεται αναφορά σε ίσους εταίρους, ούτε στην ενθάρρυνση των μαθητών να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, όπως ορίζει η 18^η Σύσταση πολιτικής.

18^η Σύσταση

*Η πολιτική πρέπει να διασφαλίζει τον **ενεργό ρόλο** και τη **συμμετοχή** των μαθητών και των οικογενειών τους.*

- Η πολιτική πρέπει να διασφαλίζει ότι οι οικογένειες λαμβάνουν στήριξη και ενημέρωση για τις ανάγκες του μαθητή μέσα από τη στενή συνεργασία με τα σχολεία.
- Η πολιτική πρέπει επίσης να διασφαλίζει ότι οι οικογένειες είναι ίσοι εταίροι στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και ότι είναι εγγυημένη η παρακολούθηση αυτής της διαδικασίας.
- Οι πολιτικές και οι δομές πρέπει να υπάρχουν προκειμένου να διασφαλίζεται ότι ακούγονται οι φωνές όλων των μαθητών, περιλαμβανομένων των μαθητών με πρόσθετες ανάγκες υποστήριξης. Οι μαθητές πρέπει να ενθαρρύνονται να εκφράζουν τις απόψεις τους και να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η πρόληψη;

- ▶ **Απόν**, όμως, είναι και το πνεύμα της πρόληψης, το οποίο ορίζεται σαφώς, τουλάχιστον στην 9^η Σύσταση. Στο νομοσχέδιο δεν απαντάται η λέξη «πρόληψη». Δεν γίνεται αναφορά, επίσης, στον «έγκαιρο εντοπισμό των αναγκών».

Πρόληψη = Στάση Ζωής

9^η Σύσταση

*Η νομοθεσία πρέπει να διασφαλίζει **ξεκάθαρες διαδικασίες εντοπισμού και αξιολόγησης** με σκοπό να εντοπίζονται οι ανάγκες των μαθητών για στήριξη σε πρώιμο στάδιο.*

- Η σύσταση υποδεικνύει την **ανάγκη εγκαθίδρυσης μηχανισμών για την πρόληψη και τον έγκαιρο εντοπισμό των αναγκών** των μαθητών για στήριξη και για τις απαιτούμενες δράσεις παρέμβασης.

Η 9^η Σύσταση συνδέεται άρρηκτα με τις Συστάσεις Πολιτικής, οι οποίες τονίζουν πάλι τη σημασία της έγκαιρης και αποτελεσματικής αξιολόγησης και παρέμβασης, μάλιστα από τα 3 πρώτα χρόνια του παιδιού!

*** Βλ. και τη Δέκατη τέταρτη Σύσταση**

Η Πολιτική πρέπει να προωθεί τη διυπουργική και διατομεακή συνεργασία για υπηρεσίες που απευθύνονται σε πολύ νεαρούς μαθητές (0-3 ετών).

Συστάσεις πολιτικής

- Τα μέτρα πολιτικής σε διυπουργικό επίπεδο πρέπει να διασφαλίζουν την **έγκαιρη και αποτελεσματική αξιολόγηση και παρέμβαση για μικρά παιδιά (0-3 ετών)**, όπως επίσης και να παρέχουν κατάλληλη στήριξη στις οικογένειες. Πρέπει επίσης να περιλαμβάνονται μέτρα για την ανάπτυξη σχεδίων μετάβασης για παιδιά που μεταβαίνουν από την προδημοτική εκπαίδευση στο δημοτικό σχολείο, όπως επίσης και σε άλλες φάσεις της εκπαίδευσης.
- **Βλ. σχετικά και τη 19^η Σύσταση Πολιτικής...**

19^η Σύσταση

*Πρέπει να εισαχθούν μέτρα και σχέδια δράσης για την **ενιαία εκπαίδευση** των μαθητών με πρόσθετες **ανάγκες υποστήριξης αποφεύγοντας** με αυτό τον τρόπο την περιττή τοποθέτηση σε χωριστά ειδικά σχολεία.*

- ▶ Απαιτείται επίσης να υπάρχουν μηχανισμοί προκειμένου να στηρίζεται ο **έγκαιρος εντοπισμός**, ο εκ των προτέρων σχεδιασμός και ο **μεγάλος βαθμός στήριξης σε περιβάλλοντα ενιαίας εκπαίδευσης** για μαθητές με πιο πολύπλοκες και σοβαρές μορφής ανάγκες.

Όραμα / ευθύνες / δικαιώματα των μαθητών

- Επειδή η δημόσια, τουλάχιστον, παιδεία είναι υπόθεση εκπαιδευτικής πολιτικής που αλλάζει, ανάλογα με τις επικρατούσες πολιτικές δυνάμεις εξουσίας, προξενεί εντύπωση που τρεις βασικές έννοιες, που είναι κομβικές για τις συστάσεις, δεν υπάρχουν καθόλου στο νομοσχέδιο.
- Δεν γίνεται λόγος 1) για δικαιώματα των μαθητών, 2) για όραμα και 3) για προσωπικές ευθύνες. Σε ό,τι αφορά την ευθύνη, 2 φορές μέσα στο κείμενο του νομοσχεδίου την έχει η πολιτεία και μία η Δημοκρατία, που είναι το ίδιο με την πολιτεία. Ας δούμε τη 10^η Σύσταση...

10^η Σύσταση

Η πολιτική πρέπει να καθοδηγείται από ξεκάθαρο όραμα ότι η ενιαία εκπαίδευση στηρίζεται σε μία προσέγγιση τη βάση της οποίας αποτελούν **τα δικαιώματα των μαθητών και η οποία βελτιώνει την ποιότητα και την ισότητα για όλους τους μαθητές.**

- Η πολιτική πρέπει επίσης να σκιαγραφεί ξεκάθαρα το γεγονός ότι η αποτελεσματική εφαρμογή των συστημάτων ενιαίας εκπαίδευσης αποτελεί **κοινή ευθύνη όλων των εκπαιδευτικών, των διευθυντικών στελεχών των σχολείων και των υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων.**
- Θεωρώ παράλειψη, επομένως, που στο νομοσχέδιο δεν γίνεται καμία αναφορά για όσα ορίζει η 11^η Σύσταση πολιτικής για την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών.

11^η Σύσταση

*Τα μέτρα πολιτικής πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα σχολεία έχουν **την ικανότητα να αντιμετωπίζουν ποικιλία μαθητών.***

- Τα μέτρα πολιτικής πρέπει συνεπώς να περιλαμβάνουν διαδικασίες ώστε να αναπτύσσονται και να ενδυναμώνονται:
 - οι **στάσεις, οι δεξιότητες και οι ικανότητες των επαγγελματιών.**
 - η **στήριξη, οι πόροι και οι εργασιακές διαδικασίες** που οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί και κοινότητες απαιτούν ώστε να εφαρμόζουν αποτελεσματικά την ενιαία εκπαίδευση.
- Μεταξύ αυτών μπορεί να περιλαμβάνονται η αυξημένη ευαισθητοποίηση για την διαφορετικότητα, η κατάρτιση των εκπαιδευτικών σχετικά με την ενιαία εκπαίδευση, την παιδαγωγική της ένταξης, την εξατομικευμένη μάθηση, κ.λπ.

Συναφή ορίζει και η 20^η Σύσταση.

Συναφείς πολιτικές και διαδικασίες

- Σύμφωνα με το κείμενο των συστάσεων «είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι συστάσεις αναφορικά με τη νομοθεσία, την πολιτική και τις δομές και διαδικασίες λειτουργίας είναι αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρώνονται. Για να εφαρμοστεί η νομοθεσία, απαιτείται η **ύπαρξη συναφών πολιτικών και διαδικασιών.**» (σελ. 3)
- Στην προκειμένη περίπτωση, του νομοσχεδίου που μελετήσαμε δίπλα – δίπλα με τις συστάσεις της Υπηρεσίας Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων, η νομοθεσία για την Ενιαία Εκπαίδευση ενδέχεται να πάρει τη μορφή των πολιτικών και των διαδικασιών που ακολουθούνταν, ούτως ή άλλως, μέχρι τώρα. Προς όφελος της κυοφορούμενης ενιαίας εκπαίδευσης, όμως, χρειάζεται μια ουσιώδης ανατροπή στο πνεύμα των πολιτικών και των διαδικασιών προσαρμογής, προκειμένου να μην καταλήξουμε σε μια «ενιαία εκπαίδευση παλαιού τύπου» στην Κύπρο, η οποία θα χρήζει συχνά μεταρρύθμισης, όπως γινόταν μέχρι σήμερα.
- Ορθότερο κρίνεται, δηλαδή, πριν εισαγάγεις καινοτομίες, οι τομές που θα κάνεις να είναι ανάλογες των υψηλών σου στόχων. Από τη στοχοθεσία, επομένως, δεν μπορεί να λείπει η ποιότητα, η παιδαγωγική και όσες άλλες «λεπτομέρειες», ουσιαστικές θεωρώ, επεσήμανα στην ομιλία μου.

Σας ευχαριστώ!

Δρ Ιωάννης Σ. Χριστοδούλου

Καθηγητής και Διευθυντής MSc «Εκπαίδευση, Ηγεσία και Διοίκηση»

CIIM – Cyprus International Institute of Management

MSc
Εκπαίδευση, Ηγεσία
& Διοίκηση